

ІННОВАЦІЙНА ОСОБИСТІТЬ ЯК СУБ'ЄКТ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ ІННОВАТИКИ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Дарюга О.А., Васецька Л.В.
(Полтава, Україна)

У державній Програмі «Вчитель» вказано: «...ліквідувати розрив між змістом педагогічної освіти і досягненнями педагогічної науки та практики, здійснювати наукове супроводження інноваційних технологій» [7].

Сучасна освіта стає все складнішою системою, і їй доводиться діяти у світі, що змінюючись динамічно, виставляє їй усе більші рахунки-вимоги до усіх, без винятку, учасників освітнього процесу, а особливо – до педагогів закладів освіти. Досвід модернізації показує: коли педагог не стає щонайактивнішим суб'єктом змін, нової практики, то про які зміни взагалі може йтися. «Професійна діяльність вчителя неповноцінна, якщо будується виключно як відтворення одного разу засвоєних методів роботи. ...неповноцінна не тільки тому, що в ній не використовуються об'єктивно існуючі можливості для досягнення вищих результатів освіти, але й тому, що не сприяє розвитку особистості самого педагога. Без творчості немає майстра» [2].

Ян Коменський, Йоганн Песталоцці, Костянтин Ушинський, Марія Монтесорі, Антон Макаренко, Януш Корчак, Станіслав Шацький, Василь Сухомлинський, Шалва Амонашвілі, Віктор Шаталов, Софія Лисенкова, Євген Ільїн – імена педагогів беззаперечних, але таких різних новаторів. Об'єднує ж їх найважливіше – творче ставлення до справи. Творити свою неповторну педагогічну практику – ото і є найголовніша інновація, котра сьогодні надзвичайно актуальна у зв'язку із розбудовою НУШ.

Та перш ніж говорити про інновації у педагогіці, маємо розібратися: інновації взагалі – що за предмет вивчення і намагань застосування у широкій практиці? Першим виштовхнув таке поняття у світ (1962), що зазнав карколомних змін наприкінці ХІХ та у ХХ столітті, Еверетт Ейнар Хаген, предметом наукових досліджень якого саме став аналіз причин революційних змін в деяких економіках світу і одночасно так само революційних в окремих соціальних групах різних планетарних соціумів, котрі стали утвореннями підприємців, причому неважливо ким вони були до того. Праця економіста Хагена «До теорії соціальних змін» [8] лежить в основі усіх подальших розробок теми у світі, її положення актуальні сьогодні й в Україні, де процеси інновацій проходять у всіх, без виключення, сферах соціуму, мають стати масштабними і в закладах освіти: перш за все через вчителя-новатора. А це фігура, що завжди була, є і буде «незручною», того ж – підприємця, що не боїться кардинальної зміни свого статусу і може покинути свою «рідну» соціальну групу, кинутися у вир абсолютного нового, справді підприємницького життя.

Вищезгадані дослідження Хагена «...свідчать про те, що відчуття дистанції між бажаним статусом і тим, що людина дійсно має, могло відігравати активізуючу та мобілізуючу роль у контексті соціальних трансформацій, приводячи за певних умов до зміни поведінкових установок, до розробки новацій та до спротиву ситуації, котра сприймається як несправедлива» [5]. Вдаючись до ретроспективного аналізу новаторства у педагогічній науці, таке твердження можна віднести й до науково-практичної історії Марії Монтесорі, Антона Макаренка, інших педагогів справді революційного типу. Сьогодні Нова українська школа, про яку багато говорять, потребує таких людей у масовому порядку. Чи можливо задовольнити такий попит?

Ті новатори, котрі є, мають, завдяки проголошеному на державному рівні закличкові до кардинальних змін у школі, стати опорою тим, хто ще не наважується покинути стан пасивних, десятиліттями звиклих плисти за течією. А на поміч і тим, і другим мають прийти і «люди з вулиці» (у найкращому розумінні): «нові-старі» або ж «старі-нові»

новатори, хто не має спеціальної – педагогічної – освіти, але вже має держзамовлення «на себе» як на педагога-інноватора, хто має «влити свіжу кров» у теорію й практику нинішньої української педагогіки.

Е. Е. Хаген вважав [8], що так звані «економічні дива» на увесь світ по Другій світовій війні у Японії, на початку ХХ ст. у Колумбії сталися з причини формування цікавого прошарку підприємців, що не виник спонтанно у момент появи соціального запиту на них, як вважається авторами деяких економічних теорій, – це колективне декласування (приміром, самураїв у Японії, селян у Колумбії) виступило у якості головної причини становлення «нових людей», оскільки вони стали одержимими ідеєю повернення собі втраченого статусу саме успішних. Й «вихід за кордони статусу» – ключовий момент в теорії Хагена [8]. Цю оригінальну соціально-психологічну концепцію становлення «модерної особистості», здатної на інновації, треба мати у полі зору сьогодні і нам. Під т.зв. мобілізацією Хаген розумів активізацію і концентрацію внутрішніх сил індивіду чи соціальної групи – як підприємців – на виконання певних завдань, спрямований процес на вирішення надзвичайних соціальних завдань. Нам цікаво: як саме це може відбуватися?

Йозеф Шумптер з цього приводу писав: «Мимоволі у душі того, хто задумує зробити щось нове, проти плану... постають елементи звичного, традиційного. Окрім уже витрачених, потребуються нові зусилля волі, до того ж іншого характеру, аби серед повсякденних турбот і турбот виокремити місце й час для концептуального обґрунтування та розробки нової комбінації, роздивитися у ній реальну можливість, а не просто мрію чи гру уяви. Подібна духовна розкріпаченість передбачає наявність сил та енергії, обсяг котрих далеко виходить за межі потреб буднів. Ця якість являє собою дещо своєрідне й за природою своєю зустрічається рідко. ...це ота протидія, котру справляє соціальне середовище спробам кожного, хто наміряється внести нове... спротив може виявитися перш за все у формі існування різних перепон правового чи політичного порядку. Але й попри це, суспільство осуджує будь-які відхилення у поведінці... в залежності од того, наскільки... звичне до подібних відхилень. ...Коли суспільство знаходиться на примітивному рівні розвитку культури, ця реакція гостріша, але в тій чи іншій формі вона існує завжди. Навіть сам подив, з яким відхилення сприймається, навіть саме звернення на нього уваги справляє тиск на індивіда. ...Більше: того, хто осмілився, можуть піддати обструкції, і, нарешті, йому можуть силою заважати реалізувати свої наміри й повести на нього пряму атаку. Принципового значення цієї реакції не змінює ніщо: ні той факт, що диференціація суспільства, яка поглиблюється, її дещо ослаблює – тим більш, що найважливішим фактором пом'якшення реакції є саме процес розвитку; а ні та обставина, що протидія суспільства... стимулююче діє на окремих індивідів. Переборення цього спротиву завжди є задачею особливого роду, що не зустрічається в буденному житті, задачею, яка потребує і поведінки особливого роду» [9].

І ось саме тут на допомогу педагогам зі спеціальною освітою, перш за все тим, хто вже давно «вариться» у котлі звичних (читай – косних) постулатів, мають прийти люди різних професій з широкого проспекту новацій у педагогіці, люди з незамиленим оком на сучасну шкільну дійсність, що вже давно потребує кардинального оновлення, перш за все переходу від ключової авторитарної особистості, як досі головної у школі, до ключової інноваційної, «модерної», як писав Хаген [8]. Яка ж при цьому може бути мотивація таких людей?

Перш за все це – позитивна зміна або відновлення статусу, як то було показано вище; по-друге – азарт, пристрасть під час концентрації-мобілізації на певні дії щодо досягнення жаданої мети, по-третє – радість перемоги від її досягнення. Щонайважливіша характеристика особистості (ставлення до дійсності) авторитарників (погоджуваність зі старими моделями) має змінитися допитливістю, пристрасним прагненням управляти дійсністю (інноватори). Розуміння авторитарником ролі індивіда у світі як конформізм, потреба в залежності мають бути витісненими особистою

відповідальністю та настійливо-дійовим бажанням змін. Жорсткість та суворо обмежені рамками вимоги лідера до підлеглих, учнів авторитарного педагога змінюються на схвальне ставлення до оригінальності з боку інноваційної особистості. Ступінь схильності до творення нового при цьому зростає: аж до творчості, котра стимулює виключно самотність, нічим не приборкувану допитливість.

Що є конкретною сутністю поняття інновацій у педагогіці? Це і створення оригінальних прийомів, цілісних педагогічних концепцій, що змінюють звичний погляд на явище, перебудовують суспільно-педагогічні відносини; і найвищий ступінь педагогічної творчості, педагогічне винахідництво у щоденній практиці, спрямоване на формування творчої особистості, враховуюче соціально-економічні та політичні зміни в суспільстві (таке виявляється в цілепокладанні, визначенні мети, завдань, а також змісту й технологій інноваційного навчання); і пошук, розробка, освоєння та використання новведень, їх здійснення [4].

Проблема опанування новими вимогами й досі не проста, а щодалі ускладнюється у зв'язку із тим, що феномен спротиву нововведенням досить широко виявляється у масовій педагогічній практиці через слабку готовність педагогів до застосування інноваційних технологій, низького рівня мотивації щодо удосконалення професійної діяльності. І це є сьогодні великою проблемою в освіті. Також проблемою є те, що часто під інноваціями розуміють лише притягнення до школи «павутинки» од «всесвітньої павутини»... Але інновації – це, образно кажучи, дуже широка й глибока царина сучасності (і майбутнього!) «од туалету до інтернету» [3]. А тому пропонує *кожному* вчителю багатий вибір для власної творчості. Що ж саме потрібно мати йому, а чи «придбати», для того, аби скористатися можливостями Нової української школи, котрі, нарешті, широко розкриваються, школи, яка, без сумніву, повинна бути щонайбагатшою на інновації? Перш за все необхідно самому стати інноваційною особистістю. «Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» [6] визнає сутність інноваційної освітньої діяльності як такої, до якого вкладено ось який зміст: «...розробка, розповсюдження та застосування освітніх інновацій». При цьому «...інноваційною освітньою діяльністю у системі освіти є діяльність, що спрямована на розроблення й використання у сфері освіти результатів наукових досліджень та розробок, що відповідає вимогам Закону України «Про інноваційну діяльність». «Об'єктами інноваційної діяльності є: нові емпіричні та/або теоретичні знання; навчальний та виховний процеси; освітні (педагогічні), дидактичні, управлінські системи, моделі, методи; інноваційні освітні програми і проекти; інші інтелектуальні продукти, засоби навчання та обладнання; організаційні та адміністративні рішення; а також рішення іншого характеру, що істотно поліпшують якість освіти, результативність та ефективність освітньої діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів» [6].

Підбиваючи підсумки вищесказаному, робимо висновок: перш за все мотиваційна готовність індивідумів до інноваційної діяльності являє собою здатність ініціювати інноваційну поведінку в тих умовах, коли змінюється соціум, коли в ньому з'являються зовсім інші можливості, але такі, котрі відповідають особистісному ресурсу як інноваційному потенціалу, що виступає у якості базових підвалин виникнення гострої потреби саме до інноваційної діяльності. Основна характеристика такої особистості – гнучкість, амбітність, допитливість і критичне ставлення до авторитарності. Загалом, за Й. Шумптером, «Людина-підприємець не являє собою якусь професію, це ініціатор-інноватор, для якого прибуток не має зверхності. В основному ним рухають три види мотивів: мрія та воля, радість творчості, боротьба й перемога» [9]. Саме такого вчителя як головного суб'єкта подолання проблем інноватики сучасних закладів освіти і шукає сьогодні у різних соціальних прошарках і, безумовно, знайде наше суспільство. «Інновації не завжди вимагають великого фінансування. Інколи можна просто відчинити двері і впустити тих людей, котрі їх пропонують» [3]. А це саме ті люди, на яких «стимулююче дія спротив суспільства» [9].

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інновації». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00>
2. Лазарев В.С. Інноваційна діяльність вчителя. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnaya-deyatelnost-uchitelya/viewer>
3. Ляленкова Т. Шкільні інновації: від туалету до інтернету. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.svoboda.org/a/29462121.html>
4. Макогон К. Діагностика готовності педагогів до пошукової діяльності (пед. інновації) / Макогон К. // Рідна школа. – 2002. – № 1. – С. 27–29.
5. Побережников І. Людина в умовах соціальних трансформацій: концептуальні інтерпретації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gifter.ru/archive/8609>
6. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://base.kristti.com.ua/?p=5998>
7. Програма «Вчитель». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379-2002-п>
8. Хаген Е.Е. До теорії соціальних змін. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-economic-history/article/on-the-theory-of-social-change>
9. Шумптер Йозеф Теорія економічного розвитку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uatterra.in.ua/wp-content/uploads/2017/11/SHumpeter-Teoryya-ekonomycheskogo-razvytyya.pdf>

ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОФІЛАКТИКИ ІНФЕКЦІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ В УКРАЇНІ

Денисовець Т.М.
(Полтава, Україна)

Медико-демографічна ситуація, що склалась останнім часом в Україні, свідчить про незадовільний стан здоров'я населення, який проявляється у низькій народжуваності порівняно з високим рівнем смертності, насамперед чоловіків працездатного віку, від'ємному природному прирості населення, а також високому рівні поширеності інфекційних захворювань. Соціально-економічними наслідками передчасної смертності є не лише зменшення років потенційного життя та збільшення величини безповоротних втрат унаслідок смерті, а і значні економічні збитки. Через передчасну смертність населення України лише щороку втрачається близько 4 млн. років потенційного життя, відповідно обсяг недовиробленого національного продукту.

Існуюча система охорони здоров'я не в повному обсязі задовольняє потреби населення у високоякісній та ефективній медичній допомозі. Реформи, які проводилися до цього часу в галузі охорони здоров'я, не дали бажаного результату у зв'язку з тим, що носили непослідовний, переважно фрагментарний характер, в цілому не змінюючи застарілу з часів планової економіки систему надання медичної допомоги, що не дало можливості адаптувати її до ринкових відносин в національній економіці.

Ситуація, що склалася внаслідок наведених причин, є реальною загрозою виникнення незворотних процесів у стані фізичного та психічного здоров'я населення країни і, як наслідок, може негативно позначитися на соціально-економічному, політичному, духовному розвитку української нації в цілому, що створює загрозу національним інтересам держави і безпеки.

Загальновідомо, що профілактика інфекційних захворювань у багато разів менш затратна, ніж лікування хворих. При цьому здоровий спосіб життя населення у 5 разів ефективніший, ніж лікувально-діагностична діяльність галузі охорони здоров'я, пов'язана із збереженням та зміцненням здоров'я населення.